

Шовкопляс Ганна Миколаївна

*кандидат юридичних наук, науковий співробітник НДІ
правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,
доцент кафедри господарського права Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

ORCID: 000-0003-0313-8606

Філь Олександр Олександрович

*студент Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого*

**ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПРИТЯГНЕННЯ
ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА АНТИКОНКУРЕНТНІ УЗГОДЖЕНІ ДІЇ**

Захист економічної конкуренції, захист споживачів, суб'єктів господарювання та нормальне функціонування ринкової економіки є основними цілями конкурентної політики будь-якої держави. Будь-які порушення нормального конкурентного середовища вносять розлад у функціонування ринкової економіки, потребують ретельного регулювання та дієвості застосування конкурентних норм. У центрі уваги більшості антимонопольних законів перебувають три сфери застосування – угоди між підприємствами, зловживання монополією становисцем, злиття і поглинання.

Ключові слова: антиконкурентні, антимонопольні, обмеження, порушення.

Shovkopliias Hanna

*PhD, Researcher of Scientific and Research Institute of Providing
Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine,
Associate Professor of the Department of Business Law of Yaroslav
Mudryi National Law University*

ORCID: 0000-0003-0313-8606

Phil Alexander

*student of the Juridical Personnel Training Institute for the Security
Service of Ukraine of Yaroslav Mudryi National Law University*

LEGAL MECHANISMS OF BRINGING TO LIABILITY FOR ANTI-COMPETITIVE COORDINATED ACTIONS

Protection of economic competition, protection of consumers, economic entities and the normal functioning of a market economy are the main goals of competition policy of any state. Any distortions of the normal competitive environment disrupt the functioning of the market economy, require careful regulation and effective application of competition rules. Most antitrust laws focus on three areas: business-to-business agreements, abuse of power, mergers and acquisitions.

Keywords: anticompetitive, antitrust, restrictions, violations.

Антиконкурентні узгоджені дії це узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції [2]. Антиконкурентні узгоджені дії мають ще назву картелів, або картельних угод, які заважають нормальному функціонуванню ринку та заборонені в усьому світі. Законодавство Сполучених Штатів Америки навіть передбачає кримінальну відповідальність за картелі, як і законодавство Ізраїлю та Канади.

В Європейському Союзі (далі – ЄС) ключовою ознакою заборонених узгоджень є їхня «несумісність із внутрішнім ринком». Забороненими є угоди, які спрямовані на запобігання, обмеження або викривання конкуренції, згідно з Договором про функціонування ЄС. У ст. 101 Договору про функціонування ЄС визначено різні спрямування картелів, зокрема: а) пряме або непряме встановлення закупівельних або кінцевих цін чи інших умов торгівлі. Це може стосуватися встановлення мінімальних цін, безпідставного завищення цін, скасування бонусних програм, акцій, знижок тощо; б) обмеження випуску, виробництва або продажу, що може супроводжуватися зростанням цін; с) розділ ринків чи джерел постачання; d) застосування неоднакових умов в еквівалентних операціях з іншими контрагентами, що ставить тих у невідгдане становище; е) укладання контрактів з умовою прийняття додаткових зобов'язань [2].

Антиконкурентними угоди будуть визнані, якщо виконано такі умови або хоча б одна з них: угода має відчутну різницю порівняно зі звичайними умовами конкуренції, які б існували за відсутності угоди; між конкурентами є обмін інформацією та контакти: кожний суб'єкт економічної діяльності має незалежно визначати власну комерційну політику, без координації зі своїми конкурентами; результатом угоди є створення перешкод інтеграції ринків: конкуренція, яку захищає вище вказаний договір, являє собою конкуренцію на внутрішньому ринку ЄС [3]. Договір про функціонування ЄС передбачає заборону угод, які можуть мати вертикальний або горизонтальний характер. Горизонтальні угоди – між конкурентами на одному рівні ланцюга поставок, вертикальні – між компаніями різних рівнів ринку, тобто це може бути угода між постачальником і споживачем тощо.

На підставі виконання умов Угоди про асоціацію щодо умов даного Регламенту розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12 жовтня 2017 р. «Про затвердження Типових вимог до вертикальних узгоджених дій суб'єктів господарювання та внесення змін до Типових вимог до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України» виключено пункт про можливість надання дозволу Антимонопольним комітетом України на вертикальні узгоджені дії. У розпорядженні визначено вертикальні обмеженні та вертикальні узгоджені дії [4].

Антиконкурентні угоди можуть бути письмовими й усними, які мають таємний характер, і довести їх у край важко. На жаль, саме такі угоди і укладаються.

За масштабністю антиконкурентні узгоджені дії, можна поділити на національні і міжнародні. Зрозуміло, що міжнародні картелі є більш небезпечним суспільним лихом, і процес доказування їх існування є важким і довготривалим. В Європейському Союзі за картельні змови передбачений штраф, причому сума штрафів має превентивний характер, отже, часто досягає досить великих розмірів. Мінімальною межею, від якої починає нараховуватися штраф, є відсоток від суми річного обсягу продажів відповідного продукту

компанії порушника з моменту, коли таке зловживання розпочалося. Відсоток, який відраховується від вартості відповідних продаж компанії, може становити до 30%, залежно від серйозності порушення, що залежить від низки чинників, зокрема характеру порушення (наприклад, зловживання домінуванням, фіксація цін, обмін ринку), географія порушення тощо. Для картелів відповідні відсотки зазвичай перебувають у діапазоні 15–20%.

В Україні за картельні змови передбачена адміністративна відповідальність у вигляді штрафу в розмірі до 10% від доходу підприємства за рік. Але необхідно звернути увагу на те, що законом передбачено лише максимальний розмір штрафу, водночас алгоритму розрахунку суми штрафу не визначено. Частіше за все штраф накладається в розмірі від 5% до 1%. А враховуючи рівень чорної бухгалтерії та тіншової економіки, частіше за все відсотковий розмір штрафу не здається підприємству величезною сумою. Що породжує поширення антиконкурентних змов між підприємствами.

Для більш дієвого застосування відповідальності та розкриття картельних змов упроваджена система “Liniency”, що передбачає поблажливе ставлення до порушника, який зізнався в участі в картелі. Приблизно 80% антиконкурентних угод були виявлені та доведені на підставі програми “Liniency”. Поблажливе ставлення до порушника здійснюється у тому разі, якщо він надає інформацію чи співпрацю під час розслідування, за виконання таких умов до нього застосовується зменшення санкції [5].

Українське законодавство передбачає звільнення від відповідальності за ч. 5 ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції» [1]. Верховна Рада України ухвалила зміни до Закону «Про захист економічної конкуренції», зокрема щодо ст. 52¹, яка визначає підстави та порядок звільнення від відповідальності та зменшення розміру штрафів за вчинення антиконкурентних узгоджених дій, які набирали чинності 1 січня 2020 р.[6], але на разі в законі вони не відображені. Дане положення передбачає введення зменшення покарання, осіб, які можуть бути звільнені від відповідальності та не можуть, обов’язки осіб, які подали заяву про звільнення від відповідальності та інше.

Висновок. Спрямуванням антиконкурентних змов може бути координація конкурентної поведінки на ринку, що передбачає встановлення квот, обмежень, нав'язувань умов придбання товарів, застосування різних умов до рівнозначних покупців тощо. Але всі ці змови становлять небезпеку для функціонування ринкової економіки загалом та існуванню вільної конкуренції зокрема. Боротьба з картельними змовами є важливим завданням антимонопольних органів, що передбачає ефективне застосування санкцій до правопорушників, які повинні мати превентивний характер. Виникають труднощі не тільки стосовно розкриття картелів, але й щодо притягнення до відповідальності. Складним завданням для антимонопольних органів є доказова база щодо існування картелю. Рідко можна знайти письмові докази, підкріплені печатками підприємців – учасників картелю. Частіше за все ці змови завуальовані, конфіденційні – без будь-якої прямої комунікації між учасниками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 р. № 2210–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.
2. Договір про функціонування Європейського союзу. Консолідована версія. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*, С. 326. 26.10.2012. 1–390. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT>.
3. Право Європейського Союзу. URL: https://pidruchniki.com/92260/pravo/antikonkurentni_ugodi_kartelna_praktika.
4. Типові вимоги до узгоджених дій суб'єктів господарювання для загального звільнення від попереднього одержання дозволу органів Антимонопольного комітету України на узгоджені дії суб'єктів господарювання, затв. розпорядженням Антимонопольного комітету України від 12 лютого 2002 р. № 27–р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 11. Ст. 543.
5. Що таке картелі і як з ними боротися. Офіційний веб-сайт Антимонопольного комітету України. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/120497>.
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення принципів процесуальної справедливості та підвищення ефективності проваджень у справах про порушення законодавства про захист економічної

конкуренції: проект Закону України від 13.05.2019 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH57E00P?an=332>.

REFERENCES

1. Pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii : Zakon Ukrainy vid 11 sichnia 2001 r. № 2210–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> [in Ukrainian].

2. Dohovir pro funktsionuvannia Yevropeiskoho soiuzu. Konsolidovana versiia. Consolidated version of the Treaty on European Union and the Treaty on the Functioning of the European Union. *Official Journal of the European Union*, C. 326. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> [in Ukrainian].

3. Pravo Yevropeiskoho Soiuzu. URL: https://pidruchniki.com/92260/pravo/antikonturentni_ugodi_kartelna_praktika [in Ukrainian].

4. Typovi vymohy do uzghodzhennykh dii subiektiv hospodariuvannia dlia zahalnoho zvlnennia vid poperednoho oderzhannia dozvolu orhaniv Antymonopolnoho komitetu Ukrainy na uzghodzhenni dii subiektiv hospodariuvannia, zatv. rozporiadzhenniam Antymonopolnoho komitetu Ukrainy vid 12 liutoho 2002 r. № 27–r. (2002). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*, 11, art. 543 [in Ukrainian].

5. Shcho take karteli i yak z nymy borotysia. Ofitsiinyi veb-sait Antymonopolnoho komitetu Ukrainy. URL: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/120497> [in Ukrainian].

6. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechenia pryntsyviv protsesualnoi spravedlyvosti ta pidvyshchennia efektyvnosti provadzhen u spravakh pro porushennia zakonodavstva pro zakhyst ekonomichnoi konkurentsii: proekt Zakonu Ukrainy vid 13.05.2019 roku. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH57E00P?an=332> [in Ukrainian].